

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-24](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-24)

УДК 657.37:502.131.1:334.72

ТИВОНЧУК Олена

Національний Університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-5524-6516>

e-mail: olena.i.tyvonchuk@lpnu.ua

ТИТОВ Дмитро

Національний Університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0009-0009-4472-897X>

e-mail: dmytro.k.titov@lpnu.ua

ВПЛИВ ТЕОРІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ НА РОЗВИТОК ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ СТАНДАРТИЗАЦІЮ

У статті представлено комплексний розгляд генезису теорії стейкхолдерів та її значення у розвитку звітності зі сталого розвитку. Особливу увагу приділено аналізу двох основних напрямів теорії: етичного (нормативного), що наголошує на невід'ємних правах усіх зацікавлених сторін та принципі підзвітності, та управлінського (інструментального), що розглядає стейкхолдерів з точки зору їхньої здатності впливати на діяльність компанії. Зроблено висновок, що теорія стейкхолдерів відіграє ключову роль у постійному розвитку стандартів звітності, які забезпечують прозоре та всебічне розкриття інформації про вплив компаній на суспільство та навколишнє середовище з урахуванням різноманітних інтересів зацікавлених сторін.

Ключові слова: теорія стейкхолдерів, зацікавлені сторони, звітність зі сталого розвитку, стандарти GRI, ESRS, IFRS.

TYVONCHUK Olena, TITOV Dmytro

Lviv Polytechnic National University

THE IMPACT OF STAKEHOLDER THEORY ON THE DEVELOPMENT OF SUSTAINABILITY REPORTING AND ITS STANDARDISATION

The article provides a comprehensive analysis of the evolution and implementation of stakeholder theory in sustainability reporting. The study traces the origins of stakeholder theory, outlines its fundamental assumptions, and distinguishes prominent scholars who significantly contributed to its development. Particular attention is paid to the analysis of two main branches of stakeholder theory: ethical (normative), which emphasises the inherent rights of all stakeholders and the principle of accountability, and managerial (instrumental), which considers stakeholders in terms of their ability to influence the company's activities. A critical analysis of the impact of the ethical and managerial dimensions of the stakeholder theory on the formation of modern sustainability reporting standards is carried out. The study shows that GRI and ESRS mainly reflect an ethical approach, underscores the impact of a company on a wide range of stakeholders, and uses the concept of dual materiality. Conversely, IFRS S1 and S2, with their primary focus on the information needs of investors, are more in line with the managerial perspective, although they recognise the importance of the company's interaction with all stakeholders in creating value. The article points out that the stakeholder theory serves as a fundamental theoretical basis for understanding corporate responsibility and the need for companies to take into account the interests of all stakeholders in their sustainability reporting practices. It is concluded that the theory plays a key role in the continuous development of reporting standards that ensure transparent and comprehensive disclosure of information about the impact of companies on society and the environment, taking due account of the diverse interests of all stakeholders.

Keywords: stakeholder theory, stakeholders, sustainability reporting, GRI, ESRS, IFRS standards.

Стаття надійшла до редакції / Received 01.04.2025

Прийнята до друку / Accepted 28.04.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Усталення концепції сталого розвитку, посилення тиску соціально відповідальних інвесторів та суспільних очікувань щодо прозорості та підзвітності бізнесу, динамічний розвиток регуляторних вимог та стандартизації розкриття інформації зі сталого розвитку обумовлюють потребу у переосмисленні підходів до корпоративної звітності та її теоретичного підґрунтя. Теорія стейкхолдерів забезпечує цінні теоретичні орієнтири для аналізу того, як компанії адаптують свої звітні практики, орієнтуючись на баланс інтересів різних груп зацікавлених сторін.

Наприкінці 1970-х - на початку 1980-х років ХХ ст. науковці та практики активно працювали над розробленням концепцій та моделей, які б допомогли пояснити управлінські проблеми, пов'язані з високим рівнем невизначеності та змін. Серед них теорія стейкхолдерів (Stakeholder Theory) з'явилася як новий підхід до розгляду та вирішення таких трьох взаємопов'язаних бізнес-проблем, як створення та передавання вартості у глобальному бізнес-контексті, зв'язок між етикою та капіталізмом, а також мислення менеджерів – яким воно повинно бути, щоб краще створювати вартість та чітко пов'язувати бізнес та етику [1]. Теорія стейкхолдерів розглядає взаємопов'язані відносини між бізнесом та його зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) – споживачами, постачальниками, працівниками, інвесторами, місцевими громадами та іншими групами, що мають частку, інтерес (stake) в організації. Результатом подальшого розвитку та

зростання популярності теорії стейкхолдерів стало її широке застосування як емпіричної теорії менеджменту організації та нормативної теорії етики бізнесу. Сьогодні термін «теорія стейкхолдерів» можна вважати загальним поняттям, що представляє низку альтернативних теорій, які стосуються різних питань, пов'язаних із відносинами із зацікавленими сторонами, включаючи проблематику прав зацікавлених сторін, їх влади або ефективного управління ними. Положення теорії широко застосовуються у менеджменті організацій та стратегічному менеджменті, маркетингу, фінансах, у бухгалтерському обліку та звітності, а також у широкому спектрі таких неекономічних дисциплін як право, охорона здоров'я, екологічна політика, етика тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вперше положення теорії стейкхолдерів були цілісно представлені Р.Е. Фріменом у 1984 р. у монографії «Стратегічне управління: роль зацікавлених сторін» [2], у якій були визначені та змодельовані групи, що виступають зацікавленими сторонами компанії, а також запропоновані методи, за допомогою яких керівництво може належним чином враховувати інтереси цих груп. Наступні десятиліття проблематика взаємодії суб'єктів господарювання зі стейкхолдерами залишалася в центрі уваги багатьох вчених, серед яких доцільно відзначити дослідження Т. Дональдсона та Л. Престона, П. Данселмі, Дж. Уолша, Т. Джонса, Дж. Харрісона, Д. Боссе та Р. Філіпса.

У наукових працях з бухгалтерського обліку та корпоративної звітності теорія стейкхолдерів почала з'являтися вже починаючи з 90-х років XX ст. Відносно ранній внесок в облікову літературу зробив Дж. Дермер [3], який описав організацію як екосистему та продемонстрував важливість бухгалтерського обліку у формуванні стратегії суб'єкта господарювання. На думку дослідника, організації об'єднує бажання вижити, а зацікавлені сторони конкурують за контроль над стратегією фірми. У цьому контексті бухгалтерський облік стає інструментом, який використовується стейкхолдерами для конструювання реальності і, зрештою, для оцінки ризиків «асоціювання своїх ставок» з конкретною фірмою.

У 1992 р. Р. Робертс використав теорію стейкхолдерів для перевірки впливу зацікавлених сторін на розкриття інформації про корпоративну соціальну відповідальність. Вчений встановив, що показники влади зацікавлених сторін та їхні інформаційні потреби можуть надати пояснення щодо рівнів і способів розкриття корпоративної соціальної інформації [4]. Приблизно в той самий час на теорію стейкхолдерів почали спиратися дослідження у сфері екологічної звітності та звітності зі сталого розвитку. Дж. Елкінгтон у своїй книзі «Канібали з вилами: потрібна нижня лінія бізнесу 21-го століття» (1997 р.) представив концепцію потрібного результату (Triple Bottom Line, TBL) як частину імплементації теорії стейкхолдерів в бухгалтерський облік та звітність зі сталого розвитку. За словами Дж. Елкінгтона, TBL створює збалансовану картину, яка включає економічні, екологічні та соціальні фактори (прибуток, людей і планету) в оцінку ефективності компанії. Було продемонстровано, як теорія стейкхолдерів заохочує компанії враховувати свій позитивний внесок у підвищення добробуту суспільства, забезпечення потреб працівників та збереження довкілля [5].

Д. Кемпбелл, Дж. Мур і П. Шрайвз (2006 р.) у своїх дослідженнях виявили, що розкриття інформації про спільноту є функцією інформаційних потреб зацікавлених сторін [6], а Дж. Боессо і К. Кумар (2007 р.) продемонстрували, що на розкриття соціальних аспектів впливають інформаційні потреби інвесторів, акцент в компанії на управлінні зацікавленими сторонами, важливість нематеріальних активів і складність ринку [7]. Один з висновків, який можна зробити з вищезгаданої літератури про вплив зацікавлених сторін на додаткове розкриття компаніями інформації, зокрема інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, полягає в тому, що звітність є функцією багатьох впливів і що ці впливи взаємопов'язані між собою.

Аналіз сучасних праць чужоземних вчених, присвячених теорії стейкхолдерів та звітності зі сталого розвитку, дав змогу виокремити основні напрями наукових досліджень, що представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Основні напрями сучасних наукових досліджень звітності зі сталого розвитку, що спираються на теорію стейкхолдерів

Тематика досліджень	Автори
Взаємозв'язок між тиском з боку зацікавлених сторін та розкриттям компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком (зміст, якість, прозорість)	Fernandez-Feijoo B., Romero S., Ruiz S. (2014); Rudyanto A., Siregar V.S. (2018); Chithambo L., Taurigana V., Tingbani I., Achiro L. (2021); Alessa, N., Akparep J.Y., Sulemana I., Agyemang A.O. (2024) [8-11]
Вивчення через призму теорії стейкхолдерів взаємозв'язку між застосуванням принципу суттєвості у звітності за сталого розвитку та процесами залучення зацікавлених сторін	Manetti G. (2011); Ngu S.B., Amran A. (2018); Torelli R., Balluchi F., Furlotti K. (2020); Giacomini D., Rocca L., Tonoli D. (2025) [12-15]
Роль зацікавлених сторін у незалежному зовнішньому підтвердженні звітності зі сталого розвитку	Manetti G., Toccafondi S. (2012); Boiral O., Heras-Saizarbitoria I. (2020); Alsahali, K.F., Malagueño R. (2022); Pizzi S., Venturelli A., Caputo F. (2024) [16-19]

Джерело: Узагальнено авторами

В Україні перші дослідження, присвячені теорії стейкхолдерів, групам зацікавлених сторін, їх взаємовідносинам з суб'єктами господарювання та інформаційному забезпеченню з'явилися в кінці 10-х – на

початку 20-х років третього тисячоліття. Ця тематика в працях українських науковців залишається актуальною і по сьогоднішній день. Так, І. Макаренко була розроблена конвергентна стейкхолдерська модель обліку, звітності та аудиту в умовах сталого розвитку. Теоретичні основи розкриття компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, зокрема теорія стейкхолдерів, були предметом досліджень О.В. Олійник та Д.М. Захарова, Г. Мисаки, та І. Деруна, Д. Селецької та інших [20-23].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері звітності зі сталого розвитку, що спираються на теорію стейкхолдерів, проблематика теоретичного обґрунтування процесу стандартизації такого звітування потребує подальшого вивчення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є критичний аналіз теорії стейкхолдерів як теоретичного базису додаткового розкриття компаніями соціальної та екологічної інформації та дослідження її впливу на формування стандартів звітності зі сталого розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За визначенням Р.Е. Фрімена та Д. Ріда, зацікавленою стороною (стейкхолдером) є будь-яка ідентифікована група або особа, яка може вплинути на досягнення цілей організації, або на яку впливає досягнення цілей організації [24, с. 91]. Беручи за основу це класичне визначення та намагаючись його конкретизувати, вченими були запропоновані різноманітні класифікації стейкхолдерів та їх груп. Виокремлюють, зокрема, зовнішні та внутрішні зацікавлені сторони; групи стейкхолдерів, що фінансують компанію, менеджери, працівники, економічні партнери та споживачі; стратегічні та моральні; латентні, очікувані та визначені; стейкхолдери з одним та декількома питаннями; добровільні та недобровільні стейкхолдери тощо [25, с. 157]. Основний аспект цих класифікацій полягає в тому, щоб підкреслити існування груп зацікавлених сторін з різними, а іноді й суперечливими інтересами та очікуваннями.

В літературних джерелах представлені різні види інтерпретацій та класифікацій теорії стейкхолдерів. Наприклад, таксономія, запропонована Т. Дональдсоном і Л. Престоном [26], розділяє три підходи: описовий, інструментальний та нормативний. Описовий (descriptive) підхід теорії описує та пояснює, як саме організації взаємодіють із зацікавленими сторонами; інструментальний (instrumental) підхід доводить, що управління відносинами із зацікавленими сторонами покращує результати діяльності організації; нормативний (normative) підхід стверджує, що зацікавлені сторони мають власну цінність і повинні розглядатися з етичної точки зору, незалежно від вигоди для бізнесу. С. Берман [27] запропонував дві моделі управління стейкхолдерами, а саме: модель стратегічного управління, згідно з якою організація розглядає стейкхолдерів як засіб досягнення своїх бізнес-цілей та взаємодіє із ними стратегічно – тобто лише тоді, коли це сприяє досягненню її власних цілей, та модель внутрішньої прихильності стейкхолдерів, що передбачає визнання цінності і важливості стейкхолдерів та взаємодію з ними не тільки через вигоду, а на основі принципів етики, справедливості та довіри.

Для глибшого розуміння теорії стейкхолдерів як теоретичного підґрунтя розкриття компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, особливо важливим є виокремлення та розгляд таких двох її напрямів як етичний (моральний) та управлінський або, як його ще іноді називають, інструментальний або позитивний напрям. В основу етичного (відомого також як нормативний) напрямку теорії стейкхолдерів покладена ідея про те, що право на справедливе ставлення з боку організації мають всі зацікавлені сторони, а питання їх влади (впливу) не має безпосереднього значення. Компанія розглядається не як механізм, що сприяє максимізації багатства акціонерів, а як засіб для координації інтересів всіх зацікавлених сторін. Згідно з цим підходом, менеджмент повинен однаково враховувати інтереси всіх стейкхолдерів, а у випадку їх конфлікту намагатися досягти оптимального балансу між ними. Отже, у своїй нормативній формі теорія стейкхолдерів припускає, що бізнес має справжню соціальну відповідальність [28].

Важливим положенням етичної перспективи теорії стейкхолдерів є наявність у зацікавлених сторін невід'ємних прав, які не повинні порушуватися (наприклад, право на чисте навколишнє середовище, безпечні умови праці, справедливу оплату тощо). Тобто, кожна група зацікавлених сторін заслуговує на увагу сама по собі, а не лише у зв'язку з її здатністю сприяти чи перешкоджати інтересам іншої групи, наприклад, акціонерів [26, р. 66]. Таке етичне ставлення до зацікавлених сторін передбачає, що, з огляду на значний вплив компаній на суспільство, їх прагнення до прибутку має бути збалансоване з моральною відповідальністю.

Логічним розвитком ідей етичного напрямку теорії стейкхолдерів стало визнання права зацікавлених сторін на отримання інформації, що тісно пов'язано із поняттям підзвітності (accountability). Як класичне в економічній літературі розглядається визначення, представлене Р. Грейем, Д. Оуеном та К. Адамсом [29, с. 38], які характеризували це поняття як обов'язок надати звіт (не обов'язково фінансовий) або оцінку тих дій, за які суб'єкт несе відповідальність. На думку вчених, підзвітність передбачає два види відповідальності або обов'язків: 1) обов'язок здійснювати певні дії (чи утримуватися від них); 2) відповідальність надавати звіт про

ці дії. Застосовуючи модель підзвітності до корпоративної соціальної звітності, вчені дійшли до висновку, що її роль полягає у забезпеченні суспільства в цілому (принципала) інформацією про те, якою мірою організація (агент) виконує покладені на неї обов'язки. Тобто, роль корпоративної звітності полягає в тому, щоб інформувати суспільство про те, наскільки виконано дії, за які організація вважається відповідальною. При цьому принципал (суспільство) може вирішити бути повністю пасивним щодо свого попиту на інформацію.

Провідна міжнародна дослідницька та консалтингова компанія AccountAbility, яка співпрацює з бізнесом, урядами та міждержавними організаціями з метою просування відповідальної ділової практики та сталого розвитку, в розробленому нею стандарті AA1000 AccountAbility Principles [30] визначає підзвітність як стан, у якому організація визнає, бере на себе відповідальність і є прозорою щодо впливу своїх політик, рішень, дій, продуктів, послуг і пов'язаних з ними результатів діяльності. Коли організація вважає себе повністю підзвітною, вона прагне залучати зацікавлені сторони до визначення, розуміння та реагування на суттєві теми та проблеми сталого розвитку, а також комунікувати зі стейкхолдерами та реагувати на їхні зауваження щодо своїх рішень, дій та результатів діяльності. Необхідність взаємодії зі стейкхолдерами та етичні виміри підзвітності підкреслювали також Дж. Ділард та Е. Віннарі [31], які запропонували ширший, інклюзивний погляд на це поняття та концепцію «критичної діалогічної підзвітності».

Управлінський напрям теорії стейкхолдерів зосереджується на практичному застосуванні її положень та на ефективному управлінні відносинами з різними групами зацікавлених сторін. Він передбачає, що організація не може реагувати на вимоги чи очікування усіх зацікавлених сторін рівноцінно, і вона буде докладати тим більше зусиль, чим впливовіший або важливіший, значиміший (powerful) є відповідний стейкхолдер для організації. Так, Дж. Воллес підкреслював, що «чим вищою є група стейкхолдерів в ієрархії зацікавлених сторін, тим більшим буде її вплив і тим складнішими будуть її вимоги» [32, с. 87]. На думку А. Ульмана, здатність стейкхолдера (наприклад, власника, кредитора або регулятора) впливати на корпоративне управління може розглядатися як функція ступеня контролю над ресурсами, необхідними організації [33]. Чим критичнішими є ресурси стейкхолдерів для подальшої життєздатності та успіху організації, тим більшими є очікування, що вимоги стейкхолдерів будуть задоволені. Успішною, відповідно, вважається організація, яка задовольняє вимоги (іноді суперечливі) різних впливових груп стейкхолдерів.

Управлінська напрям надає також комплексний погляд на те, як компанії можуть ідентифікувати групи зацікавлених сторін та визначати пріоритетність їх інтересів. Так, М. Кларксон, залежно від важливості для компанії, поділяв стейкхолдерів на основних та другорядних [34, с. 106-107]. До основних (primary) стейкхолдерів вчений відносив групи, без постійної участі яких компанія не може вижити. Другорядними (secondary) для компанії є стейкхолдери, які впливають на компанію або зазнають її впливу, але не є важливими для її виживання. На думку М. Кларксона, менеджмент повинен першочергово враховувати інтереси основних зацікавлених сторін, а інтереси другорядних – вибірково. Серед запропонованих науковцями інструментів, які можна застосовувати з метою ідентифікації стейкхолдерів та оцінювання їхнього впливу на діяльність компанії, необхідно відзначити також такі, як таблична матриця стейкхолдерів, модель А. Мендлоу (матриця «влада/інтерес»), сіткова модель, балансова модель ресурсних відносин та інші. Широке визнання отримала класифікація, запропонована Р. Мітчеллом, Б. Еглом та Д. Вудс, що дає змогу ідентифікувати ключові групи стейкхолдерів та формувати їх ієрархії за такими ознаками, як влада, легітимність та терміновість. Влада стосується здатності стейкхолдерів впливати на компанію; легітимність означає відповідність вимог стейкхолдерів нормам, цінностям і переконанням суспільства; терміновість показує, чи потребують вимоги стейкхолдерів негайних дій [35]. Чим більшою мірою, на думку менеджменту, зацікавлені сторони володіють цими трьома характеристиками, тим важливішими вони будуть для компанії. AccountAbility, з метою ідентифікації груп зацікавлених сторін, у стандарті AA1000 SES [36] пропонує ще більш розширений набір характеристик, а саме: залежність, відповідальність, напруженість, вплив, різноманітність перспектив.

Як зазначалося вище, зі збільшенням рівня влади стейкхолдерів зростає важливість задоволення їхніх запитів. Зокрема вимоги стейкхолдерів можуть стосуватися надання інформації про діяльність компанії, про її різноманітні програми та ініціативи, щоб чітко продемонструвати, що вони відповідають очікуванням відповідних зацікавлених сторін. З перспективи управлінського напрямку теорії стейкхолдерів, розкриття інформації, як у фінансовій звітності, так і звітності зі сталого розвитку, виступає ключовим елементом, який може використовуватися для управління (або маніпулювання) зацікавленими сторонами, щоб заручитися їхньою підтримкою й схваленням або уникнути їхньої протидії чи несхвалення [37, с. 46].

Отже, теорія стейкхолдерів лежить в основі сучасного розуміння корпоративної відповідальності та розуміння необхідності врахування компанією інтересів всіх стейкхолдерів, а не лише акціонерів. Положення теорії безпосередньо вплинули на розширення концепції звітності за межі фінансових показників, на розуміння необхідності відображення у звітності екологічних, соціальних та управлінських (ESG) факторів та формування під тиском різних груп зацікавлених сторін багатовимірної структури стандартів звітності (рис. 1).

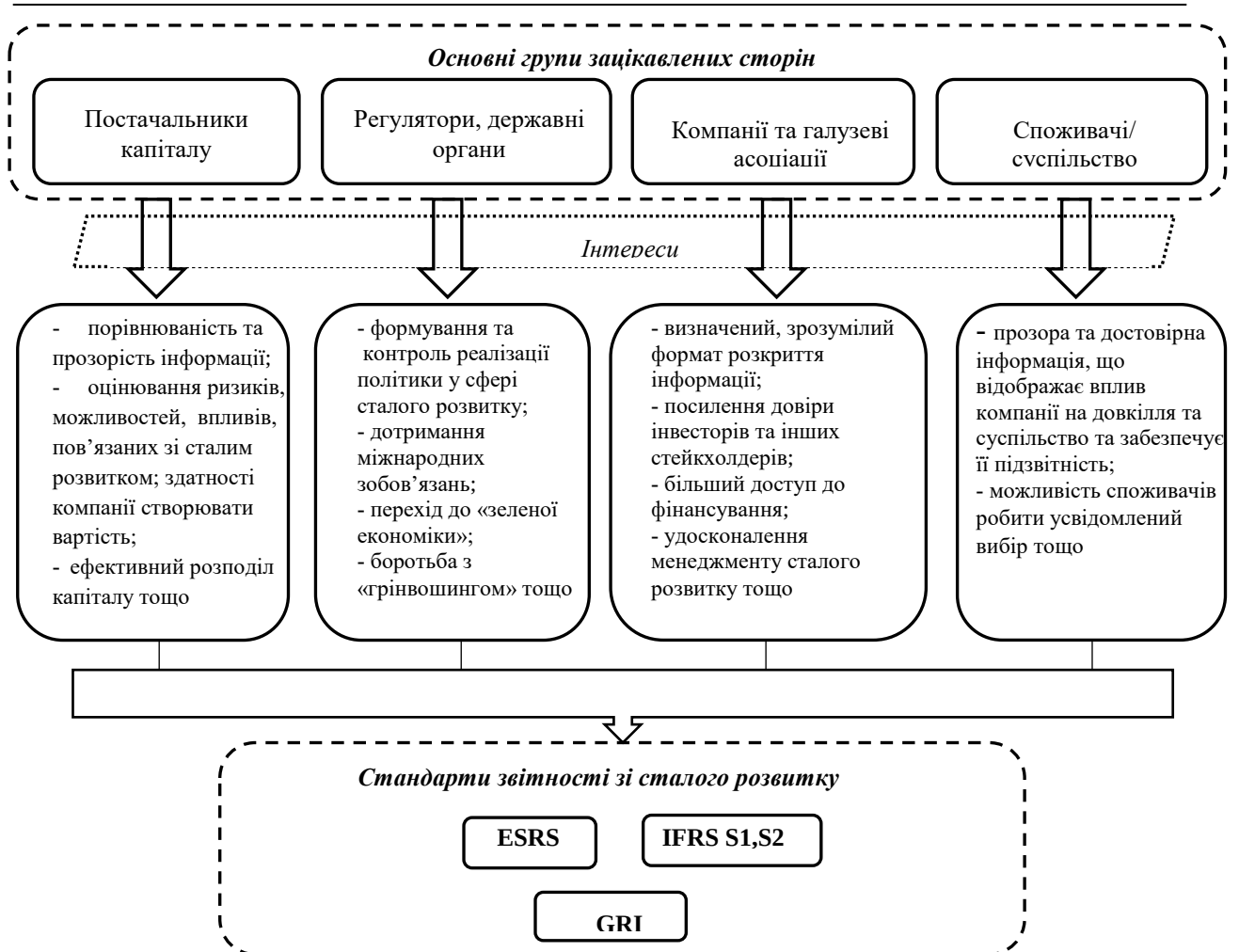

Рис. 1. Вплив основних груп зацікавлених сторін на формування стандартів звітності зі сталого розвитку
Джерело: розроблено авторами

Взаємодія зі стейкхолдерами та прозоре розкриття інформації про впливи компанії (позитивні та негативні) є ключем до отримання та підтримки легітимності та довіри з боку усіх груп зацікавлених сторін. Стандарти звітності допомагають компаніям систематизувати цей процес. Порівняльний аналіз мети та призначення основних стандартів звітності зі сталого розвитку (стандартів Глобальної ініціативи зі звітності GRI, європейських стандартів ESRS та міжнародних стандартів IFRS S1, S2), представлених у табл.2, дає змогу зробити висновок, що стандарти GRI та ESRS були розроблені переважно під впливом етичного напрямку теорії стейкхолдерів. У стандартах GRI поняття «зацікавлені сторони (стейкхолдери)» віднесено до ключових концепцій та визначається як особи або групи осіб, які мають інтереси, на які впливає або може вплинути діяльність організації.

Таблиця 2

Мета та призначення основних стандартів звітності зі сталого розвитку

Назва стандарту	Мета та призначення стандарту
GRI 1. Основа 2021	Метою звітності зі сталого розвитку за Стандартами GRI є забезпечення прозорості щодо того, як організація робить або прагне робити внесок у сталий розвиток. Стандарти GRI дають змогу організації публічно розкривати інформацію про її найсуттєвіші впливи на економіку, довкілля та людей, включно з впливом на права людини, а також про те, як організація управляє цими впливами
ESRS 1. Загальні вимоги	ESRS визначає інформацію, яку організація повинна розкривати про свої суттєві впливи, ризики та можливості щодо екологічних, соціальних та управлінських аспектів сталого розвитку. Інформація, що розкривається відповідно до ESRS, дозволяє користувачам звіту зі сталого розвитку зрозуміти суттєвий вплив організації на людей та навколишнє середовище, а також суттєвий вплив аспектів сталого розвитку на показники розвитку організації та її стан
IFRS S1. Загальні вимоги до розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком	Метою IFRS S1 є встановлення вимог до суб'єкта господарювання розкривати інформацію про його ризики та можливості, пов'язані зі сталим розвитком, яка є корисною для основних користувачів фінансової звітності загального призначення (існуючих та потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів) при прийнятті рішень щодо надання ресурсів суб'єкту господарювання

Джерело: сформовано на основі [38-40]

Якщо стандарти GRI роблять акцент на впливі діяльності організації на інтереси стейкхолдерів, то ESRS представляють більш широку перспективу та включає також зацікавлені сторони, які можуть впливати на саму організацію, поширюючи поняття стейкхолдерів на всіх учасників ланцюга створення вартості. ESRS з концепцією «подвійної суттєвості» прямо вимагають від компаній ідентифікувати та звітувати про ті питання сталого розвитку, які є найбільш значущими як для самої компанії (фінансова суттєвість), так і для її стейкхолдерів та їхніх впливів (суттєвість впливу). Виокремлюються дві основні групи зацікавлених сторін: стейкхолдери, чий інтерес зазнають або можуть зазнати впливу (позитивного чи негативного), зумовленого діяльністю суб'єкта господарювання та його прямими і непрямими діловими відносинами у всьому ланцюгу створення вартості; та користувачі звітності зі сталого розвитку: основні користувачі фінансової звітності загального призначення та інші користувачі, зокрема, ділові партнери, профспілки та соціальні партнери, громадянське суспільство та неурядові організації, органи управління, аналітики та науковці. Як GRI, так і ESRS також прямо вимагають від компаній розкривати інформацію про те, як вони ідентифікують своїх стейкхолдерів, взаємодіють з ними, у тому числі у процесі оцінювання суттєвості, та враховують їхні інтереси.

Міжнародні стандарти IFRS S1/S2 (стандарти ISSB) орієнтовані на задоволення інформаційних потреб основних користувачів фінансової звітності (фінансова суттєвість), що свідчить про першочерговий вплив на їх формування управлінського напрямку теорії стейкхолдерів. Разом з цим, у IFRS S1 наголошується, що інформація про ризики та можливості, пов'язані зі сталим розвитком, є корисною для основних користувачів, оскільки здатність суб'єкта господарювання генерувати грошові потоки нерозривно пов'язана із взаємодією між суб'єктом господарювання та його зацікавленими сторонами, суспільством, економікою та природним середовищем на всьому ланцюгу створення вартості суб'єкта господарювання (п. 2 IFRS S1). Хоча IFRS S1 зосереджений на інформації, важливій для інвесторів, він опосередковано підтримує концепція інтегрованої звітності, яка передбачає надання цілісного погляду на те, як компанія створює, зберігає чи зменшує вартість протягом часу та враховує взаємодію компанії з її стейкхолдерами.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження підтверджує ключову роль теорії стейкхолдерів як фундаментального теоретичного підґрунтя для розуміння розвитку сучасної корпоративної звітності. Положення теорії безпосередньо вплинули на розширення концепції звітності за межі фінансових показників, на усвідомлення необхідності розкриття компаніями екологічної й соціальної інформації та формування під тиском різних груп зацікавлених сторін багатовимірної структури стандартів звітності зі сталого розвитку.

Аналіз основних напрямів теорії стейкхолдерів – етичного та управлінського – дає змогу краще зрозуміти різні підходи до формування стандартів звітності. Стандарти GRI та ESRS, з їхнім фокусом на впливі компанії на стейкхолдерів та концепцією подвійної суттєвості, відображають значний вплив етичного напрямку, підкреслюючи відповідальність бізнесу перед суспільством та довкіллям. Міжнародні стандарти IFRS S1/S2, орієнтовані на фінансову суттєвість та потреби інвесторів, демонструють більший вплив управлінського напрямку, де пріоритет надається інформації, важливій для прийняття інвестиційних рішень. Незважаючи на певні відмінності у фокусі, усі розглянуті стандарти звітності зі сталого розвитку передбачають необхідність ідентифікації стейкхолдерів на всьому ланцюгу створення вартості та взаємодію з ними, що є критично важливою умовою забезпечення прозорості, підзвітності та підтримки легітимності компаній в умовах зростаючих суспільних очікувань щодо сталого розвитку. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз практичного застосування різних стандартів звітності компаніями та оцінку їхньої ефективності у задоволенні інформаційних потреб різних груп зацікавлених сторін.

Література

1. Parmar B. L., Freeman R. E., Harrison J. S., Wicks A. C., Purnell L., de Colle S. Stakeholder Theory: The State of the Art. *The Academy of Management Annals*. 2010. Vol. 4, № 1. P. 403–445. DOI: <https://doi.org/10.1080/19416520.2010.495581>.
2. Freeman R. E. Strategic Management: A Stakeholder Approach. Boston et al.: Pitman, 1984. 315 p.
3. Dermer J. The strategic agenda: Accounting for issues and support. *Accounting, Organizations and Society*. 1990. Vol. 15. P. 67–76.
4. Roberts R. W. Determinants of corporate social responsibility disclosure: An application of stakeholder theory. *Accounting, Organizations & Society*. 1992. Vol. 17. P. 595–612.
5. Elkington J. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone, 1997.
6. Campbell D., Moore G., Shrives P. Cross-sectional effects in community disclosure. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2006. Vol. 19, № 1. P. 96–114.
7. Boesso G., Kumar K. Drivers of corporate voluntary disclosure. A framework and empirical evidence from Italy and the United States. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2007. Vol. 20, № 2. P. 269–296.
8. Fernandez-Feijoo B., Romero S., Ruiz S. Effect of Stakeholders' Pressure on Transparency of Sustainability Reports within the GRI Framework. *Journal of Business Ethics*. 2014. Vol. 122. P. 53–63.

9. Rudyanto A., Siregar V. S. The effect of stakeholder pressure and corporate governance on the sustainability report quality. *International Journal of Ethics and Systems*. 2018. Vol. 34, № 2. P. 233-249. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJOES-05-2017-0071>.
10. Chithambo L., Taurigana V., Tingbani I., Achiro L. Stakeholder pressure and greenhouses gas voluntary disclosures. *Business Strategy and the Environment*. 2021. Vol. 31, № 1. P. 159-172. DOI: <https://doi.org/10.1002/bse.2880>.
11. Alessa N., Akparep J. Y., Sulemana I., Agyemang A. O. Does stakeholder pressure influence firms environmental, social and governance (ESG) disclosure? Evidence from Ghana. *Cogent Business & Management*. 2024. Vol. 11, № 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2303790>.
12. Manetti G. The quality of stakeholder engagement in sustainability reporting: empirical evidence and critical points. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2011. Vol. 18, № 2. P. 110-122. DOI: <https://doi.org/10.1002/csr.255>.
13. Ngu S. B., Amran A. Materiality disclosure in sustainability reporting: fostering stakeholder engagement. *Strategic Direction*. 2018. Vol. 34, № 5. P. 1-4. DOI: <https://doi.org/10.1108/SD-01-2018-0002>.
14. Torelli R., Balluchi F., Furlotti K. The materiality assessment and stakeholder engagement: A content analysis of sustainability reports. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2020. Vol. 27, № 2. P. 470-484. DOI: <https://doi.org/10.1002/csr.1813>.
15. Giacomini D., Rocca L., Tonoli D. Exploring Materiality and Stakeholder Engagement in European Water Utilities' Sustainability Strategies, Organizational Practices, and Reporting. *Business Strategy and the Environment*. 2025. Vol. 34, № 2. P. 2607-2629. DOI: <https://doi.org/10.1002/bse.4109>.
16. Manetti G., Toccafondi S. The Role of Stakeholders in Sustainability Reporting Assurance. *Journal of Business Ethics*. 2012. Vol. 107. P. 363-377. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10551-011-1044-1>.
17. Boiral O., Heras-Saizarbitoria I. Sustainability reporting assurance: Creating stakeholder accountability through hyperreality? *Journal of Cleaner Production*. 2020. Vol. 243. 118596. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118596>.
18. Alsahali K. F., Malagueño R. An empirical study of sustainability reporting assurance: current trends and new insights. *Journal of Accounting & Organizational Change*. 2022. Vol. 18, № 5. P. 617-642. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAOC-05-2020-0060>.
19. Pizzi S., Venturelli A., Caputo F. Restoring trust in sustainability reporting: the enabling role of the external assurance. *Current Opinion in Environmental Sustainability*. 2024. Vol. 68. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2024.101437>.
20. Макаренко І. О. Конвергентна стейкхолдерська модель обліку, звітності та аудиту в умовах сталого розвитку : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09. Суми, 2017. 511 с.
21. Олійник О. В., Захаров Д. М. Виклики та перспективи ESG звітності: аналіз теоретичних і практичних аспектів. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 3(109). С. 67-73. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-67-73](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-67-73).
22. Мисака Г., Дерун І. Концептуальні детермінанти розвитку корпоративної звітності в інформаційних економіках та суспільствах. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 4(45). С. 68-82. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3806>.
23. Селецька Д. О. Звітність зі сталого розвитку: становлення, зміст, актуальність. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2(108). С. 109-117. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-109-117](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-109-117).
24. Freeman R., Reed D. Stockholders and stakeholders: a new perspective on corporate governance. *Californian Management Review*. 1983. Vol. 25, № 2. P. 88-106.
25. Fernando S., Lawrence S. A theoretical framework for CSR practices: integrating legitimacy theory, stakeholder theory and institutional theory. *The Journal of Theoretical Accounting Research*. 2014. Vol. 10, № 1. P. 149-178.
26. Donaldson T., Preston L. E. The stakeholder theory of the corporation: Concepts, evidence, and implications. *The Academy of Management Review*. 1995. Vol. 20, № 1. P. 65-91.
27. Berman S. L. et al. Does stakeholder orientation matter? The relationship between stakeholder management models and firm financial performance. *Academy of Management Journal*. 1999. Vol. 42, № 5. P. 488-506.
28. O'Dwyer B. Stakeholder democracy: challenges and contributions from social accounting. *Business Ethics: A European Review*. 2005. Vol. 14, № 1. P. 28-41. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8608.2005.00384.x>.
29. Gray R., Owen D., Adams C. Accounting and Accountability: Changes and Challenges in Corporate Social and Environmental Reporting. UK: Prentice Hall International, 1996.
30. AccountAbility. AA1000 AccountAbility Principles (2018). URL: https://cdn.prod.website-files.com/66c88eda3115d0e65f9857df/66eb735745ed2d7bef95900f_AA1000-AccountAbility-Principles-2018-English.pdf (дата звернення: 28.04.2025).

31. Dillard J., Vinnari E. Critical Dialogical Accountability: From Accounting-based Accountability to Accountability-based Accounting. *Critical Perspectives on Accounting*. 2019. Vol. 62. P. 16–38. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2018.10.003>.
32. Wallace G. Balancing conflicting stakeholder requirements. *Journal for Quality and Participation*. 1995. Vol. 18, № 2. P. 84–98.
33. Ullman A. Data in search of a theory: a critical examination of the relationships among social performance, social disclosure, and economic performance of US firms. *Academy of Management Review*. 1985. Vol. 10, № 3. P. 540–57.
34. Clarkson M. A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance. *The Academy of Management Review*. 1995. Vol. 20, № 1. P. 92–117. DOI: <https://doi.org/10.2307/258888>.
35. Mitchell R. K., Agle B. R., Wood D. J. Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts. *Academy of Management Review*. 1997. Vol. 22, № 4. P. 853–886.
36. AccountAbility. AA1000 Stakeholder Engagement Standard (2015). URL: https://cdn.prod.website-files.com/66c88eda3115d0e65f9857df/66ecb9d185acd10dc5c276a7_AA1000-AccountAbility-Stakeholder-Engagement-2015-English.pdf (дата звернення: 28.04.2025).
37. Gray R., Owen D., Adams C. Some theories for social accounting?: A review essay and a tentative pedagogic categorisation of theorisations around social accounting. *Advances in Environmental Accounting & Management*. 2009. № 4. P. 1–54.
38. Global Reporting Initiative. GRI 1: Foundation 2021. 2022. URL: <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/> (дата звернення: 28.04.2025).
39. European Commission. ESRS 1 General requirements. 2023. URL: https://www.efrag.org/sites/default/files/media/document/2024-08/ESRS%201%20Delegated-act-2023-5303-annex-1_en.pdf (дата звернення: 28.04.2025).
40. IFRS S1. General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information. URL: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs-sds/ifrs-s1> (дата звернення: 28.04.2025).

References

1. Parmar B. L., Freeman R. E., Harrison J. S., Wicks A. C., Purnell L., de Colle S. (2010) Stakeholder theory: The state of the art. *The Academy of Management Annals*, vol. 4, no. 1, pp. 403–445. <https://doi.org/10.1080/19416520.2010.495581>.
2. Freeman R. E. (1984) *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
3. Dermer J. (1990). The strategic agenda: Accounting for issues and support. *Accounting, Organizations and Society*, vol. 15, pp. 67–76.
4. Roberts R. W. (1992) Determinants of corporate social responsibility disclosure: An application of stakeholder theory. *Accounting, Organizations & Society*, vol. 17, pp. 595–612.
5. Elkington J. (1997) *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.
6. Campbell D., Moore G., Shrivies P. (2006) Cross-sectional effects in community disclosure. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, vol. 19, no. 1, pp. 96–114.
7. Boesso G., Kumar K. (2007) Drivers of corporate voluntary disclosure: A framework and empirical evidence from Italy and the United States. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, vol. 20, no. 2, pp. 269–296.
8. Fernandez-Feijoo B., Romero S., Ruiz S. (2014) Effect of stakeholders' pressure on transparency of sustainability reports within the GRI framework. *Journal of Business Ethics*, vol. 122, pp. 53–63.
9. Rudyanto A., Siregar V. S. (2018) The effect of stakeholder pressure and corporate governance on the sustainability report quality. *International Journal of Ethics and Systems*, vol. 34, no. 2, pp. 233–249. <https://doi.org/10.1108/IJOES-05-2017-0071>.
10. Chithambo L., Tauringana V., Tingbani I., Achiro L. (2021) Stakeholder pressure and greenhouses gas voluntary disclosures. *Business Strategy and the Environment*, vol. 31, no. 1, pp. 159–172. <https://doi.org/10.1002/bse.2880>.
11. Alessa N., Akparep J. Y., Sulemana I., Agyemang A. O. (2024) Does stakeholder pressure influence firms environmental, social and governance (ESG) disclosure? Evidence from Ghana. *Cogent Business & Management*, vol. 11, no. 1. <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2303790>.
12. Manetti G. (2011) The quality of stakeholder engagement in sustainability reporting: Empirical evidence and critical points. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, vol. 18, no. 2, pp. 110–122. <https://doi.org/10.1002/csr.255>.
13. Ngu S. B., Amran A. (2018) Materiality disclosure in sustainability reporting: Fostering stakeholder engagement. *Strategic Direction*, vol. 34, no. 5, pp. 1–4. <https://doi.org/10.1108/SD-01-2018-0002>

14. Torelli R., Balluchi F., Furlotti K. (2020) The materiality assessment and stakeholder engagement: A content analysis of sustainability reports. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, vol. 27, no. 2, pp. 470–484. <https://doi.org/10.1002/csr.1813>.
15. Giacomini D., Rocca L., Tonoli D. (2025) Exploring materiality and stakeholder engagement in European water utilities' sustainability strategies, organizational practices, and reporting. *Business Strategy and the Environment*, vol. 34, no. 2, pp. 2607–2629. <https://doi.org/10.1002/bse.4109>.
16. Manetti G., Toccafondi S. (2012) The role of stakeholders in sustainability reporting assurance. *Journal of Business Ethics*, vol. 107, pp. 363–377. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-1044-1>.
17. Boiral O., Heras-Saizarbitoria I. (2020) Sustainability reporting assurance: Creating stakeholder accountability through hyperreality? *Journal of Cleaner Production*, vol. 243, 118596. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118596>.
18. Alsahali K. F., Malagueño R. (2022) An empirical study of sustainability reporting assurance: Current trends and new insights. *Journal of Accounting & Organizational Change*, vol. 18, no. 5, pp. 617–642. <https://doi.org/10.1108/JAOC-05-2020-0060>.
19. Pizzi S., Venturelli A., Caputo F. (2024) Restoring trust in sustainability reporting: The enabling role of the external assurance. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, vol. 68. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2024.101437>.
20. Makarenko I. O. (2017) Konverhentna steikholderska model obliku, zvitnosti ta audytu v umovakh staloho rozvytku [Convergent stakeholder model of accounting, reporting and auditing in conditions of sustainable development]. Doctoral dissertation. Sumy.
21. Oliinyk O. V., Zakharov D. M. (2024) Vyklyky ta perspektyvy ESG zvitnosti: analiz teoretychnykh i praktychnykh aspektiv [Challenges and prospects of ESG reporting: Analysis of theoretical and practical aspects]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, no. 3(109), pp. 67–73. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-67-73](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-67-73).
22. Mysaka H., Derun I. (2022) Kontseptualni determinanty rozvytku korporatyvnoi zvitnosti v informatsiynikh ekonomikakh ta suspilstvakh [Conceptual determinants of corporate reporting development in information economies and societies]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 4(45), pp. 68–82. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3806>.
23. Seletska D. O. (2024) Zvitnist zi staloho rozvytku: stanovlennia, zmist, aktualnist [Sustainability reporting: Formation, content, relevance]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, no. 2(108), pp. 109–117. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-109-117](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-109-117).
24. Freeman R., Reed D. (1983) Stockholders and stakeholders: A new perspective on corporate governance. *Californian Management Review*, vol. 25, no. 2, pp. 88–106.
25. Fernando S., Lawrence S. (2014) A theoretical framework for CSR practices: Integrating legitimacy theory, stakeholder theory and institutional theory. *The Journal of Theoretical Accounting Research*, vol. 10, no. 1, pp.
26. Donaldson T., Preston L. E. (1995). The stakeholder theory of the corporation: Concepts, evidence, and implications. *The Academy of Management Review*, vol. 20, no. 1, pp. 65–91.
27. Berman S. L., Wicks A. C., Kotha S., Jones T. M. (1999) Does stakeholder orientation matter? The relationship between stakeholder management models and firm financial performance. *Academy of Management Journal*, vol. 42, no. 5, pp. 488–506.
28. O'Dwyer B. (2005) Stakeholder democracy: Challenges and contributions from social accounting. *Business Ethics: A European Review*, vol. 14, no. 1, pp. 28–41. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8608.2005.00384.x>
29. Gray R., Owen D., Adams C. (1996) *Accounting and accountability: Changes and challenges in corporate social and environmental reporting*. Prentice Hall International.
30. AccountAbility (2018), *AA1000 AccountAbility principles*, available at: https://cdn.prod.website-files.com/66c88eda3115d0e65f9857df/66eb735745ed2d7bef95900f_AA1000-AccountAbility-Principles-2018-English.pdf.
31. Dillard J., Vinnari E. (2019) Critical dialogical accountability: From accounting-based accountability to accountability-based accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 62, pp. 16–38. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2018.10.003>
32. Wallace G. (1995) Balancing conflicting stakeholder requirements. *Journal for Quality and Participation*, vol. 18, no. 2, pp. 84–98.
33. Ullman A. (1985) Data in search of a theory: A critical examination of the relationships among social performance, social disclosure, and economic performance of US firms. *Academy of Management Review*, vol. 10, no. 3, pp. 540–57.
34. Clarkson M. (1995) A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *The Academy of Management Review*, vol. 20, no. 1, pp. 92–117. <https://doi.org/10.2307/258888>.
35. Mitchell R. K., Agle B. R., Wood D. J. (1997) Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, vol. 22, no. 4, pp. 853–886.

-
36. AccountAbility (2015), *AA1000 Stakeholder engagement standard*, available at: https://cdn.prod.website-files.com/66c88eda3115d0e65f9857df/66ecb9d185acd10dc5c276a7_AA1000-AccountAbility-Stakeholder-Engagement-2015-English.pdf.
37. Gray R., Owen D., Adams C. (2009) Some theories for social accounting?: A review essay and a tentative pedagogic categorisation of theorisations around social accounting. *Advances in Environmental Accounting & Management*, no. 4, pp. 1–54.
38. Global Reporting Initiative (2022), *GRI 1: Foundation 2021*, available at: <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/>.
39. European Commission (2023), *ESRS 1. General requirements*, available at: https://www.efrag.org/sites/default/files/media/document/2024-08/ESRS%201%20Delegated-act-2023-5303-annex-1_en.pdf.
40. IFRS Foundation (2023), *IFRS S1: General requirements for disclosure of sustainability-related financial information*, available at: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs-sds/ifrs-s1>.